

4.1. Metody dialektologii — uwagi wstępne

Autor: Halina Karaś

Mówiąc o metodach dialektologii, należy odróżnić metody prowadzenia badań terenowych i wstępnego opracowywania materiału gwarowego (techniki badawcze) od metod opisu i interpretacji danych gwarowych. Sposoby prowadzenia badań są zróżnicowane. Mogą to być badania w terenie wykonywane przez samego dialektologa lub badania zorganizowane w ramach obozów gwaroznawczych (np. studenckich, szkolnych) prowadzonych pod kierunkiem doświadczonych badaczy; wreszcie mogą to być badania korespondencyjne, w które włączani są głównie nauczyciele i starsi uczniowie. Metody pozyskiwania materiału językowego to odpowiedzi na pytania kwestionariusza (ankiety) bądź zapis dłuższych wypowiedzi na określone tematy. Także w fazie wstępnego opracowywania materiału językowego stosuje się różne techniki badawcze, starsze i nowsze (np. transkrypcja fonetyczna ze słuchu, opracowywanie komputerowych baz danych itp.). Metody klasyfikacji i opisu materiału gwarowego także są różnorodne, zależne m.in. od założonego celu badań, od sytuacji językowej danego obszaru gwarowego i od stanu gwary. Mogą to być metody jakościowe (np. metoda porównawcza, historyczna) i metody ilościowe (np. statystyczna). Na ogół te ostatnie uważa się za metody pomocnicze. Wśród metod opisu faktów językowych w historii dialektologii za najważniejsze należy uznać trzy metody: 1) filologiczno-historyczną (analiza tekstów), 2) opisową (monografie cech językowych, systemów językowych), 3) geografie lingwistyczną (która może być rozumiana też szerzej, nie tylko jako metoda badawcza, zob. pkt 4.5). Jednak te podstawowe metody w zależności od przyjmowanych teorii językoznawczych mogły być realizowane różnorako. Obecnie wraz z rozwojem badań interdyscyplinarnych i ze zmianami w samym przedmiocie dialektologii uwzględnia się coraz powszechniej metody wypracowane przez takie dziedziny, jak socjolingwistyka, etnolingwistyka i pragmalingwistyka. Biorąc pod uwagę zarówno metody eksploracji, opracowywania, jak i opisu materiału gwarowego, a także przyjmowane teorie językoznawcze, możemy wyróżniać pewne podstawowe nurty (kierunki) w dialektologii (zob. pkt 4.6).